

2. ਸੁਹਾਗਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੌਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਸੁਹਾਗਾ ਤੇ ਘੋੜੀ ਵਿਆਹ ਮੌਕੇ ਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੀਤ ਹਨ। ‘ਸੁਹਾਗਾ’ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਧੀ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ‘ਘੋੜੀ’ ਗੀਤ ਪੁੱਤਰ ਧਿਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਹਿਤ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ‘ਸੁਹਾਗਾ’ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ, “ਸੁਹਾਗਾ’ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ‘ਸੋਭਾਗਯ’ ਦਾ ਤਦਭਵ ਰੂਪ ਹੈ। ਸੋਭਾਗਯ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਭਾਗ ਜਾਂ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ। ਕਿਸੇ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਇਹੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਤੱਕ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ‘ਸੁਹਾਗਾ’ ਸ਼ਬਦ ਜੀਵਤ ਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ‘ਸੁਹਾਗਣ’ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੋਭਾਗਯ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਜਿਸਦਾ ਪਤੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ।” ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨ ਤੇ ‘ਬੁੱਢ ਸੁਹਾਗਣ ਹੋਵੇ’ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੂਫ਼ੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ ਸੋਹਾਗਣਿ, ਸੋਹਾਗਣ, ਸੁਹਾਗਣਿ, ਸੋਹਾਗਨੀ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਧਿਆਤਮ-ਸਾਧਨਾ ਵੱਜੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇੰਜ ਸੁਹਾਗਾ ਦਾ ਅਰਥ:-ਖੁਸ਼ਨਸੀਬੀ, ਪਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਆਦਿ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਸੁਆਣੀਆਂ ਲੰਬੇ ਸੁਹਾਗਾ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕੁੜੀ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀਆਂ ਸੋਧਾਂ, ਕਾਮਨਾਵਾਂ, ਕਲਪਨਾਵਾਂ, ਚੰਗੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦੀ ਲੋਚਾ, ਸੋਹਣੇ ਵਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਆਦਿ ਦੀ ਤਰਜ਼ਮਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੁਟਿਆਰ ਦੇ ਪੇਕੇ-ਸਹੁਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਓਪਰੇ ਅਣਡਿੱਠੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਅਪਣੱਤ ਬਾਰੇ ਕਾਮਨਾ ਕਲਪਨਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਰਲੇ ਭਰੀ ਤੇ ਕਰੁਣਾਮਈ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵੱਜੋਂ ਉਦਾਸੀ ਉਦਰੇਵਾਂ ਸੁਹਾਗਾ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚਲਾ ਕੇਂਦਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਣਾਅ ਤੇ ਨਿੱਘ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਵ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਣਡਿੱਠੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੁਟਿਆਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸ਼ੰਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੇਕੇ ਘਰ ਲਾਡਾਂ-ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਰ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ ਸੁਖਾਲਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤਹਿਤ ਬਾਲਗ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਵੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਵ ਪਨਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਹੁਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਮਾਜਕ, ਆਰਥਿਕ ਰੁਤਬੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਸਮਾਜਕ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁਹਾਗਾ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਬਾਬਲ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤੇ ਸੁਹਾਗਾ ਧੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ:-

ਦੇਈ-ਦੇਈ ਵੇ ਬਾਬਲਾ ਉਸ ਘਰੇ
ਜਿੱਥੇ ਸੱਸ ਭਲੀ, ਸਹੁਰਾ ਸਰਦਾਰ ਹੋਵੇ

ਕੁੜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਮੌਕੇ ਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੁਹਾਗ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਗੀਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ :-

ਬਾਬਲ ਲਈ ਧੀ ਦਾ ਵਿਆਹ 'ਧਰਮ' ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਵਿਆਹ ਵਰਗੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਤਮਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਰੂਪ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਰੂਪ 'ਕੰਨਿਆਦਾਨ' ਵੱਜੋਂ ਹੈ। ਸੋ ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚਲਾ 'ਬਾਬਲ' ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪੀੜ੍ਹੀ-ਦਰ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ੁੱਭ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਚਾਚੇ, ਮਾਮੇ, ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਨਾਨਕੇ, ਦਾਦਕੇ ਆਦਿ ਸਭ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁਹਾਗ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਧੀ ਲਈ ਬਾਬਲ ਰਾਜੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਮਹਿਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰੁੱਖ ਚੰਦਨ ਦੇ ਰੁੱਖ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਤਲਾਬ ਵਿੱਚ ਚੰਬੇ ਖਿੜਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੁਹਾਗ ਗੀਤ ਨੂੰ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਰਲ ਕੇ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੂਹ ਗੀਤ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਕਾਂ/ ਵਾਕੰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਅ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਿੱਤੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰੂਪ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਦੇਈ, ਬੇਟੀ ਤੋਂ ਬੇਟੜੀ, ਬਾਹਲੜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਬਹੁਤੇ ਆਦਿ। ਬਣਤਰ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਗੀਤ ਸਰਲ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੈਅ ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਕਾਵਿਕ ਲੱਛਣ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਝਵੇਂ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੜੀ ਦੀ ਵਿਦਾਈ ਸਮੇਂ ਕਰੁਣਾਮਈ, ਵੇਦਨਾਮਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਦੀ ਝਲਕ ਵੀ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧੀ ਦੇ ਪੈਰੇ ਘਰੋਂ ਵਿਛੜਨ ਮੌਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸਾਕ-ਸੰਬੰਧੀ ਰੋਂਦੇ ਹਨ।

ਦੇਈ ਦੇਈ ਵੇ ਬਾਬਲਾ

ਦੇਈ ਦੇਈ, ਵੇ ਬਾਬਲਾ ਓਸ ਘਰੇ,
ਜਿੱਥੇ ਸੱਸ ਭਲੀ ਪਰਧਾਨ, ਸਹੁਰਾ ਸਰਦਾਰ ਹੋਵੇ।
ਡਾਹ ਪੀਹੜਾ ਬਹਿੰਦੀ ਸਾਹਮਣੇ,
ਵੇ ਮੱਥੇ ਕਦੇ ਨਾ ਪਾਂਦੀ ਵੱਟ, ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ।
ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ, ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਹੋਵੇ,
ਤੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਵੱਡੜਾ ਜਸ, ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ।

ਦੇਈਂ ਦੇਈਂ, ਵੇ ਬਾਬਲਾ ਓਸ ਘਰੇ,
ਜਿੱਥੇ ਸੱਸ ਦੇ ਬਾਹਲੜੇ ਪੁੱਤ, ਇੱਕ ਮੰਗੀਏ, ਇੱਕ ਵਿਆਹੀਏ।
ਵੇ ਮੈਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਵੇਖਾਂ ਨਿੱਤ, ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ।
ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ, ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਹੋਵੇ,
ਤੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਵੱਡੜਾ ਜਸ, ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ।

ਦੇਈਂ ਦੇਈਂ, ਵੇ ਬਾਬਲਾ ਓਸ ਘਰੇ,
ਜਿੱਥੇ ਬੂਰੀਆਂ ਝੋਟੀਆਂ ਸੱਠ।
ਇੱਕ ਰਿੜਕਾਂ ਇੱਕ ਜਮਾਇਸਾਂ।
ਵੇ ਮੇਰਾ ਚਾਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੱਥ, ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ।
ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ, ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਹੋਵੇ,
ਤੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਵੱਡੜਾ ਜਸ, ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ।

ਦੇਈਂ ਦੇਈਂ, ਵੇ ਬਾਬਲਾ ਓਸ ਘਰੇ,
ਜਿੱਥੇ ਦਰਜ਼ੀ ਸੀਵੇ ਪੱਟ।
ਇੱਕ ਪਾਵਾਂ, ਇੱਕ ਟੰਗਣੇ,
ਵੇ ਮੇਰਾ ਸੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੱਥ, ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ।
ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ, ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਹੋਵੇ,
ਤੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਵੱਡੜਾ ਜਸ, ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ।

ਦੇਈਂ ਦੇਈਂ, ਵੇ ਬਾਬਲਾ ਓਸ ਘਰੇ,
ਜਿੱਥੇ ਘਾੜ ਘੜੇ ਸੁਨਿਆਰ।
ਇੱਕ ਪਾਵਾਂ, ਦੂਜਾ ਡੱਬੜੇ,
ਵੇ ਮੇਰਾ ਡੱਬਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੱਥ, ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ।
ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ, ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਹੋਵੇ,
ਤੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਵੱਡੜਾ ਜਸ, ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇ।

* * * *

(ਪਰਧਾਨ - ਆਗੂ, ਮੋਹਰੀ ; ਵੱਡੜਾ - ਵੱਡਾ, ਜਸ :- ਵਡਿਆਈ, ਸਿਫਤ; ਬਾਹਲੜੇ
-ਜ਼ਿਆਦਾ, ਪੱਟ - ਰੇਸ਼ਮ, ਡੱਬੜੇ - ਡੱਬੇ।)

ਸਾਵਣ ਕਾਜ ਨਾ ਰਚਾਈ

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਖਿਆ ਮੇਰੇ ਬਾਬਲਾ, ਵੇ ਸੁਣ ਧਰਮੀਆ,
ਵੇ ਸਾਵਣ ਕਾਜ ਨਾ ਰਚਾਈ।

ਸਾਵਣ ਵਰਸਦੇ ਜੀ ਕੋਈ ਮੇਘਲੇ ਜੀ, ਵਾਰੀ ਮੇਘਲੇ,
ਭਿੱਜ ਜਾਂਦੇ ਸ਼ਾਮ ਜੀ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਹਰੇ ਰਾਮ ਜੀ।

ਕੋਈ ਝੁੱਲੀਓ ਵੇ ਦੱਖਣੀ ਵਾ' ਵੇ ਸੁਣ ਧਰਮੀਆ,
ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਸ਼ਾਮ ਜੀ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਹਰੇ ਰਾਮ ਜੀ।

* * * *

(ਸਾਵਣ - ਦੇਸੀ ਮਹੀਨਾ; ਧਰਮੀਆ - ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ; ਝੁੱਲੀਓ - ਹਵਾ ਦਾ ਚੱਲਣਾ; ਵਾ' :- ਹਵਾ।)

ਧੀ ਹੋਵੇ, ਘਰ ਧਨ ਹੋਵੇ

ਬਾਬਲ ਮੇਰੇ ਕਾਜ ਰਚਾਇਆ,
ਦਿਨ ਰਹਿ ਗਏ ਥੋੜ੍ਹੇ,
ਧੀ ਹੋਵੇ, ਘਰ ਧਨ ਹੋਵੇ,
ਬਾਬਲ ਧੀਆਂ ਦੇ ਕਰਦਾ ਦਾਨ।
ਸਾਲੂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਰੇਸ਼ਮੀ,
ਮੇਰਾ ਰੋਦੀਂ ਦਾ ਭਿੱਜਿਆ ਰੁਮਾਲ।

ਚਾਚੇ ਮੇਰੇ ਕਾਜ ਰਚਾਇਆ,
ਦਿਨ ਰਹਿ ਗਏ ਥੋੜ੍ਹੇ;
ਧੀ ਹੋਵੇ, ਘਰ ਧਨ ਹੋਵੇ,
ਚਾਚਾ ਧੀਆਂ ਦੇ ਕਰਦਾ ਦਾਨ।
ਸਾਲੂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਰੇਸ਼ਮੀ,
ਮੇਰਾ ਰੋਦੀਂ ਦਾ ਭਿੱਜਿਆ ਰੁਮਾਲ।

ਮਾਮੇ ਮੇਰੇ ਕਾਜ ਰਚਾਇਆ,
ਦਿਨ ਰਹਿ ਗਏ ਥੋੜ੍ਹੇ,
ਧੀ ਹੋਵੇ, ਘਰ ਧਨ ਹੋਵੇ,
ਮਾਮਾ ਭਾਣਜ਼ ਦੇ ਕਰਦਾ ਦਾਨ।
ਸਾਲੂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਰੇਸ਼ਮੀ,
ਮੇਰਾ ਰੋਦੀਂ ਦਾ ਭਿੱਜਿਆ ਰੁਮਾਲ।

* * * *

(ਸਾਲੂ - ਸਿਰ ਕੱਜਣ ਵਾਲਾ ਲਾਲ ਕੱਪੜਾ ; ਬਾਬਲ - ਪਿਤਾ, ਪਿਉ; ਭਾਣਜ਼ - ਭੈਣ
ਦਾ ਬੱਚਾ ; ਪੱਲਾ - ਲੜ, ਕਿਨਾਰਾ।)

ਬੇਟੀ, ਚੰਨਣ ਦੇ ਓਹਲੇ

ਬੇਟੀ, ਚੰਨਣ ਦੇ ਓਹਲੇ-ਓਹਲੇ ਕਿਉਂ ਖੜੀ ?
ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੜੀ ਸਾਂ ਬਾਬਲ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰ,
ਬਾਬਲ, ਵਰ ਲੋੜੀਏ।

ਬੇਟੀ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਰ ਲੋੜੀਏ ?
ਨੀ ਜਾਈਏ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਰ ਲੋੜੀਏ ?

ਬਾਬਲ, ਜਿਉਂ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਨ,
ਚੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਹਨ ਘਨ੍ਹਈਆ ਵਰ ਲੋੜੀਏ।

ਬੇਟੀ, ਚੰਨਣ ਦੇ ਓਹਲੇ-ਓਹਲੇ ਕਿਉਂ ਖੜੀ ?
ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੜੀ ਸਾਂ ਮਾਮਾ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰ,
ਮਾਮਾ, ਵਰ ਲੋੜੀਏ।

ਬੇਟੀ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਰ ਲੋੜੀਏ ?
ਨੀ ਜਾਈਏ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਰ ਲੋੜੀਏ ?

ਮਾਮਾ ਜਿਉਂ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਨ,
ਚੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਹਨ ਘਨ੍ਹਈਆ ਵਰ ਲੋੜੀਏ।

* * * *

(ਚੰਨਣ - ਚੰਦਲ ਦਾ ਰੁੱਖ ; ਬਾਬਲ - ਪਿਤਾ, ਪਿਉ ; ਬਾਰ - ਦਰਵਾਜ਼ਾ;
ਕਾਹਨ - ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ।)

ਸਾਡਾ ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਚੰਬਾ

ਸਾਡਾ ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਚੰਬਾ ਵੇ, ਬਾਬਲ ਅਸਾਂ ਉੱਡ ਜਾਣਾ।

ਸਾਡੀ ਲੰਮੀ ਉਡਾਰੀ ਵੇ, ਬਾਬਲ ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਣਾ ?

ਤੇਰੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ-ਵਿੱਚ ਵੇ, ਬਾਬਲ ਡੋਲਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ।

ਇੱਕ ਇੱਕ ਪੁਟਾ ਦੇਵਾਂ, ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਪਣੇ।

ਤੇਰੇ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ-ਵਿੱਚ ਵੇ, ਬਾਬਲ ਡੋਲਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ।

ਇੱਕ ਟਾਹਲੀ ਪੁਟਾਂ ਦੇਵਾਂ, ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਪਣੇ।

ਤੇਰੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ-ਵਿੱਚ ਵੇ, ਬਾਬਲ ਗੁੱਡੀਆਂ ਕੌਣ ਖੇਡੇ ?

ਮੇਰੀਆਂ ਖੇਡਣ ਪੋਤਰੀਆਂ, ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਪਣੇ।

ਤੇਰੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ-ਵਿੱਚ ਵੇ, ਬਾਬਲ ਚਰਖਾ ਕੌਣ ਕੱਤੇ ?

ਮੇਰੀਆਂ ਕੱਤਣ ਪੋਤਰੀਆਂ, ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਪਣੇ।

ਮੇਰਾ ਛੁੱਟਾ ਕਸੀਦਾ ਵੇ, ਬਾਬਲ ਦੱਸ ਕੌਣ ਕੱਢੇ ?

ਮੇਰੀਆਂ ਕੱਢਣ ਪੋਤਰੀਆਂ, ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਪਣੇ।

* * * *

(ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਚੰਬਾ - ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਡਾਵ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕਠ;
ਡੋਲਾ - ਡੋਲੀ ; ਕਸੀਦਾ - ਕਸੀਦਾਕਾਰੀ।)

ਰੱਖ ਲੈ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ

ਬਾਬਲ ਵਿਦਾ ਕਰੋਂਦੜਿਆ,
ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਵੇ।

ਕਿਮੋਂ ਰੱਖਾਂ ਧੀਏ ਮੇਰੀਏ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਮੰਗਾ ਲੈ ਆਪ ਨੀ।

ਸੱਜਣਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ ਛੁੱਟੀਆਂ,
ਮੇਰੇ ਕੰਤ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲਉ ਰਾਤ ਨੀ।
ਬਾਬਲ ਵਿਦਾ ਕਰੋਂਦੜਿਆ,
ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਵੇ
ਕਿਮੋਂ ਰੱਖਾਂ ਧੀਏ ਮੇਰੀਏ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਮੰਗਾ ਲੈ ਆਪ ਨੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ ਰੋਟੀਆਂ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੋ ਦਾਲ ਵੇ।

ਸੱਜਣ ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਰੋਟੀਆਂ,
ਇਹ ਜਾਨੀ ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਦਾਲ ਨੀ।

* * * *

(ਵਿਦਾ - ਵਿਦਾਇਗੀ ; ਕਿਮੋਂ - ਕਿਵੇਂ ; ਜਾਨੀਆਂ - ਬਰਾਤੀਆਂ ;
ਕੰਤ - ਪਤੀ ; ਕਰੋਂਦੜਿਆਂ - ਕਰਦਿਆਂ।)

ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਵਦੇ

ਬਾਬਲ ਤੇਰੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਵਿੱਚ ਵੇ,
ਮੇਰਾ ਡੋਲਾ ਅੜਿਆ ਵੇ।
ਦੋ ਇੱਟਾਂ ਪੁਟਾ ਦੁੰਗਾ,
ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਵਦੇ।

ਬਾਬਲ ਤੇਰੇ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਵਿੱਚ ਵੇ,
ਮੇਰਾ ਡੋਲਾ ਅੜਿਆ ਵੇ।
ਦੋ ਬੂਟੇ ਪੁਟਾ ਦੁੰਗਾ,
ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਵਦੇ।

ਬਾਬਲ ਤੇਰੇ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਵਿੱਚ ਵੇ,
ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਵੇ।
ਮੈਂ ਖੁਹਾ ਲੁਆ ਦੁੰਗਾ,
ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਵਦੇ।

ਬਾਬਲ ਤੇਰਾ ਵੱਡਾ ਪਿੱਪਲ ਵੇ,
ਬਾਬਲ ਸਾਨੂੰ ਝੂਟ ਲੈਣ ਦੇ।
ਝੂਟਣ ਮੇਰੀਆਂ ਪੋਤਰੀਆਂ,
ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਵਦੇ।

ਬਾਬਾ ਤੇਰਾ ਲੰਮਾ ਵਿਹੜਾ ਵੇ,
ਬਾਬਾ ਸਾਨੂੰ ਖੇਡ ਲੈਣ ਦੇ।
ਖੇਡਣ ਮੇਰੀਆਂ ਪੋਤਰੀਆਂ,
ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਵਦੇ।

* * * *

(ਸਵਾਤਾਂ - ਵੱਡੇ ਕਮਰੇ ; ਅੜਿਆ - ਅਟਕਿਆ।)

ਅਭਿਆਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. 'ਸੁਹਾਗ' ਗੀਤ ਕੌਂ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. 'ਸੁਹਾਗ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3. 'ਸੁਹਾਗ' ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4. 'ਦੇਈਂ ਦੇਈਂ ਵੇ ਬਾਬਲਾ' ਸੁਹਾਗ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਰ ਪਰਿਵਾਰ ਲੋਚਦੀ ਹੈ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5. 'ਦੇਈਂ ਦੇਈਂ ਵੇ ਬਾਬਲਾ' ਸੁਹਾਗ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 6. 'ਸਾਵਣ ਕਾਜ ਨਾ ਰਚਾਈ' ਸੁਹਾਗ ਗੀਤ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਵ ਲਿਖੋ।
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 7. 'ਧੀ ਹੋਵੇ, ਘਰ ਧਨ ਹੋਵੇ' ਸੁਹਾਗ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 8. 'ਬੇਟੀ, ਚੰਨਣ ਦੇ ਓਹਲੇ' ਸੁਹਾਗ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਧੀ-ਬਾਬਲ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਛੂਹੇ ਗਏ ਹਨ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9. 'ਸਾਡਾ ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਚੰਬਾ' ਵਿੱਚ ਧੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 10. 'ਸਾਡਾ ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਚੰਬਾ' ਸੁਹਾਗ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਧੀ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਘਰੋਂ ਨਾ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 11. 'ਰੱਖ ਲੈ ਔਜ ਦੀ ਰਾਤ' ਸੁਹਾਗ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਧੀ ਬਾਬਲ ਨੂੰ ਕੀ ਫਰਿਆਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 12. 'ਧੀਏ ਘਰ ਜਾ ਆਵਦੇ' ਸੁਹਾਗ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਬਾਬਲ ਨੇ ਧੀ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 13. ਕੋਈ ਦੋ ਸੁਹਾਗ ਗੀਤ ਲਿਖੋ.